

Prądnik. Prace Muz. Szafera	31	51–56	2021
-----------------------------	----	-------	------

AGATA JIRAK-LESZCZYŃSKA¹,
MICHAŁ LESZCZYŃSKI², IGOR DŁUGOSZ³

¹Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego
ul. Vetulaniego 1A, 31-227 Kraków, e-mail: agata.jirak@gmail.com

²Sąspów, e-mail: michal.leszczynski22@gmail.com

³Kraków, e-mail: igordlugosz@o2.pl

**OBSERWACJE PRZELOTNYCH BŁOTNIAKÓW STEPOWYCH
CIRCUS MACROURUS (GMELIN, 1770) W KRAJOBRAZIE ROLNICZYM
PŁASKOWYŻU SUŁOSZOWSKIEGO (WOJ. MAŁOPOLSKIE)**

**Observations of migrating Pallid Harrier
Circus macrourus (Gmelin, 1770) in agricultural landscape
of the Sułoszowa Plateau (Małopolskie Voivodeship)**

Abstract. The paper presents observations of migrating Pallid Harrier *Circus macrourus* (Gmelin, 1770) in the agricultural landscape of the Sułoszowa Plateau (Małopolskie Voivodeship).

Key words: Accipitridae, *Circus macrourus*, birds of prey, new records, faunistic, Poland, Kraków-Częstochowa Upland, Ojców National Park, migration

Błotniak stepowy *Circus macrourus* (Gmelin, 1770) (ryc. 1) należy do rodziny jastrzębiowatych Accipitridae. W Palearktyce Zachodniej jest jednym z 4 przedstawicieli rodzaju *Circus*. Gniazduje głównie w obszarach stepowych Kazachstanu (Terraube i in., 2009), Rosji, Turcji (Terraube, 2020) i północno-zachodnich Chinach (BirdLife International, 2021). Poza swoim pierwotnym siedliskiem stepowym zakłada lęgi również w krajobrazie rolniczym (Terraube i in., 2009; Montagu's Harrier Foundation, 2017). Gatunek ten w ostatnim czasie rozszerzył swój zasięg na północny zachód, czego skutkiem jest wytworzenie się stałej populacji lęgowej w Finlandii (Auvinen, 2019). W ostatnich latach stwierdzano również pojedyncze, efemeryczne stanowiska lęgowe w Europie zachodniej: w Holandii (Montagu's Harrier Foundation, 2017), Hiszpanii (François Mougeot & Fernando Jubete Tazo, 2019), Francji (GON, 2020) i Czechach (Studecký, 2020). Zimowiska tego gatunku znajdują się w Afryce, Indiach oraz obszarze Morza Śródziemnego (Corso & Cardelli, 2004; Ollé i in., 2015; Terraube i in., 2021). Wzrost liczby stwierżeń przelotnych osobników oraz nowe stanowiska lęgowe w Zachodniej Europie są związane głównie z wytworzeniem się lęgowej populacji błotniaka stepowego w Finlandii, z której

Ryc. 1. Błotniak stepowy *Circus macrourus* w drugim kalendarzowym roku życia. Fot. Igor Długosz
Fig. 1. Pallid Harrier *Circus macrourus* – bird in the second calendar year. Photo by Igor Długosz

ptaki migrują do Afryki zachodniej, a więc przez zachodnią i centralną część kontynentu europejskiego (Terraube i in., 2021). Nadajniki założone ptakom gniazdującym w Finlandii zarejestrowały trasę ich migracji m.in. przez Polskę (Auvinen, 2019).

Błotniak stepowy znajduje się na globalnej Czerwonej Liście IUCN ze spadkowym trendem liczebności oraz kategorią zagrożenia NT (bliski zagrożenia wyginięciem), choć według BirdLife International jego status zagrożenia jest trudny do oceny z uwagi na fluktuacje liczebności. Światową populację tego gatunku szacuje się na 18000–30000 dorosłych osobników (BirdLife International, 2021). Figuruje on również na Czerwonej Liście Ptaków Europy, jednak w najnowszym wydaniu obniżono kategorię zagrożenia tego gatunku z NT do LC (najmniejszej troski), a europejską populację ocenia się jako stabilną z liczbą 2000-4300 osobników dorosłych (BirdLife International, 2021).

W awifaunie Polski błotniak stepowy należy do gatunków nieregularnie przelotnych, zwykle bardzo nielicznych (Tomiałojć & Stawarczyk, 2003). Do 2014 roku wszelkie obserwacje tego gatunku podlegały weryfikacji Komisji Faunistycznej Sekcji Ornitologicznej Polskiego Towarzystwa Zoologicznego. W 2015 roku z uwagi na wzrost liczby stwierdzeń błotniaka stepowego w Polsce, gatunek ten został wycofany z listy gatunków podlegających weryfikacji (Komisja Faunistyczna, 2015).

W Polsce w ostatnich latach obserwuje się wzrost liczby stwierdzeń błotniaka stepowego (Stawarczyk i in., 2017), szczególnie na wybrzeżu Bałtyku, gdzie jest to aktualnie gatunek nieliczny, ale regularnie przelotny. Na śródlądziu jest to jednak wciąż ptak rzadko notowany i stosunkowo rzadko dostępne są dane o wielokrotnych obserwacjach tego gatunku. Na tle jego sporadycznych pojawów w południowej Polsce interesujące są

Tabela. 1. Zestawienie obserwacji migrujących błotniaków stepowych *Circus macrourus*

Table 1. Recorded observations of migrating Pallid Harrier *Circus macrourus*

1–7 – Numery odpowiadają poszczególnym osobnikom / Individual's number

A–C – dotyczą jednego osobnika w obrębie jednego numeru / one individual observed in different days

pleć/wiek / sex/plumage: juv – ptak młodociany / juvenile bird, M – dorosły samiec / adult male, F – dorosła samica / adult female, 2 r.k. – ptak w drugim kalendarzowym roku życia / bird in the second calendar year

Lokalizacja / Localization: OOPN – otulina Ojcowskiego Parku Narodowego / buffer zone of the Ojców National Park, OPKDK – otulina Parku Krajobrazowego Dolinki Krakowskie / buffer zone of the Dolinki Krakowskie Landscape Park, OPKOG – otulina Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd / buffer zone of the Orle Gniazda Landscape Park, ODPK – otulina Dłubniańskiego Parku Krajobrazowego / buffer zone of the Dłubnia Landscape Park

Inicjały obserwatorów / Birdwatcher's initials: AJL – Agata Jirak-Leszczyńska, ACH – Andrzej Chwierut, BC – Bogusław Czerwiński, GK – Grzegorz Kopka, ID – Igor Długosz, KC – Krzysztof Czajowski, MC – Marcin Ciółczyk, MD – Marta Długosz, ML – Michał Leszczyński, PG – Piotr Guzik

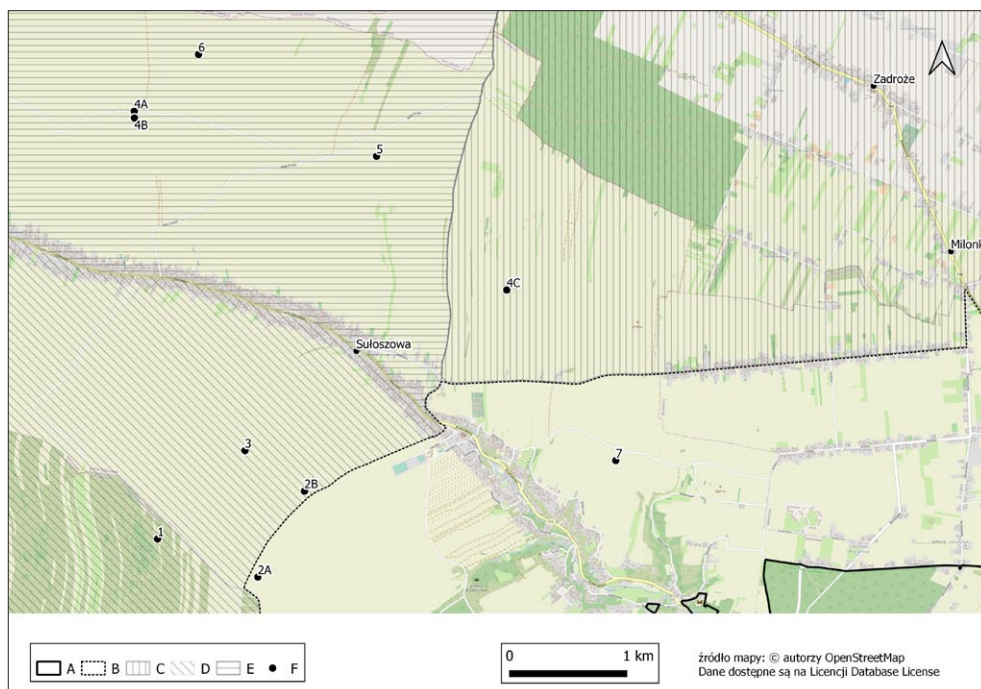
*Obserwowane osobniki (Ryc. 2) Individuals of Pallid Harrier (Fig. 2)	Data obserwacji Date of observation	Liczba osobników, pleć/wiek Number of individuals, sex/plumage	Obserwator Birdwatcher	Lokalizacja Localization	Uwagi Remarks
1	14.09.2014	1, F	PG	OPKDK	Komisja Faunistyczna, 2015
2A 2B	16.09.2014 17.09.2014	1, juv	ID	OOPN OPKDK	Komisja Faunistyczna, 2015
3	13.09.2014	1, M	BC, ID, MD	OPKDK	ornitho.pl. 2021
4A 4B 4C	22.08.2017 26.08.2017 27.08.2017	1, juv	MC (4A-4B); KC, ACH, MC, GK (4C)	OPKOG OPKOG ODPK	clanga.com, 2021 ornitho.pl. 2021
5	14.04.2019	1, 2 r.k.	ML	OPKOG	ornitho.pl. 2021
6	21.04.2020	1, M	AJL, ML	OPKOG	ornitho.pl. 2021
7	07.09.2021	1, juv	AJL, ML	OOPN	ornitho.pl. 2021

* numery osobników odpowiadają sygnaturom na mapie

* The numbers of individuals are signatutes on the map

stosunkowo regularne stwierdzenia dokonane w ostatnich latach na Płaskowyżu Sułozowskim, które zaprezentowano w niniejszej notatce. Obserwacje te mogą sugerować znacznie częstsze występowanie tego gatunku w południowej Polsce niż dotychczas sądzono.

W tabeli 1 przedstawiono wszystkie znane doniesienia o tym gatunku z Płaskowyżu Sułozowskiego, uwzględniając zarówno otulinę Ojcowskiego Parku Narodowego jak i otuliny parków krajobrazowych (Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd, Dłubniańskiego Parku Krajobrazowego, Parku Krajobrazowego Dolinki Krakowskie). Dane nie były zbierane w ramach zestandaryzowanej metodyki i pochodzą od różnych obserwatorów. Podano daty obserwacji, wiek/pleć ptaków oraz inicjały obserwatorów. Obserwacje za-

Ryc. 2. Obserwacje błotniaka stepowego *Circus macrourus* w krajobrazie rolniczym obejmującym Płaskowyż Sułoszowski (szczegóły podano w tabeli nr 1)

Fig. 2. Observations of Pallid Harrier *Circus macrourus* in the agricultural landscape of the Sułoszowa Plateau (details in table 1)

A – Ojcowski Park Narodowy / Ojców National Park, B – otulina Ojcowskiego Parku Narodowego / buffer zone of the Ojców National Park, C – otulina Dłubniańskiego Parku Krajobrazowego / buffer zone of the Dłubnia Landscape Park, D – otulina Parku Krajobrazowego Dolinki Krakowskie / buffer zone of the Dolinki Krakowskie Landscape Park, E – otulina Parku Krajobrazowego the Orlich Gniazd / buffer zone of Orle Gniazda Landscape Park, F – obserwacje błotniaków stepowych / observations of pallid harriers

znaczono również na mapie (ryc. 2). Należy przy tym podkreślić, że lokalizacje dotyczą jedynie miejsc stwierdzeń błotniaka w chwili jego bezpośrednich obserwacji. Ptaki te, migrując, przemieszczały się po znacznie większym obszarze.

W latach 2014–2021 odnotowano łącznie 10 obserwacji błotniaków stepowych w krajobrazie rolniczym obejmującym Płaskowyż Sułoszowski, w tym 2–3 rekordy prawdopodobnie dotyczą osobników obserwowanych w poprzednich dniach. Ptaki stwierdzano corocznie, z wyjątkiem lat 2016 i 2018, z reguły rejestrując 1–2 stwierdzenia w roku. Tylko dwa razy zanotowano ten gatunek w trakcie wiosennego przelotu (kwiecień). Zdecydowanie częściej błotniak stepowy pojawiał się na Płaskowyżu Sułoszowskim podczas jesiennej migracji. Większość danych dotyczy września (N=5), miesiąca, w którym o tej porze roku notuje się najwięcej stwierdzeń tego gatunku w Polsce (Tomiałojć & Stawarczyk, 2003; Stawarczyk i in., 2017).

Regularne obserwacje błotniaka stepowego na Płaskowyżu Sułoszowskim mogą świadczyć o tym, że gatunek ten prawdopodobnie częściej przelatuje przez południową część kraju niż dotychczas sądzono. Powyższą tezę mogłyby potwierdzić kontrole miejsc o podobnym charakterze, np. na Wyżynie Miechowskiej, Płaskowyżu Proszowickim, Garbie Tenczyńskim.

Krajobraz rolniczy obejmujący Płaskowyż Sułoszowski jest atrakcyjnym terenem dla migrujących i zimujących ptaków szponiastych, w tym gatunków rzadkich i zagrożonych (Jirak-Leszczyńska i in., 2019), rzadkich lęgowych gatunków ptaków (Jirak-Leszczyńska i in., 2019) i obszarem stwierdzeń rzadkich gatunków owadów (Jirak-Leszczyńska, 2020). Nieliczne, lecz dość regularne obserwacje migrujących błotniaków stepowych, potwierdzają dużą wartość przyrodniczą tego obszaru.

Największym zagrożeniem dla tego terenu jest intensyfikacja i chemizacja rolnictwa, fragmentacja siedlisk w wyniku zabudowy oraz inwestycje i wszelkie przedsięwzięcia, prowadzące do zmniejszenia obszaru heterogenicznych agrocenoz. Istotne jest utrzymanie użytkowania rolniczego Płaskowyżu Sułoszowskiego oraz powstrzymanie rozproszonej zabudowy. Skuteczna ochrona tych terenów byłaby możliwa również po objęciu tego obszaru jedną z form ochrony przyrody, dopuszczających użytkowanie rolnicze.

Podziękowania:

Autorzy składają serdeczne podziękowania za udostępnienie obserwacji na potrzeby niniejszej publikacji dla: Andrzeja Chwieruta, Bogusława Czerwińskiego, Krzysztofa Czajowskiego, Marcina Ciołczyka, Marty Długosz, Piotra Guzika i Grzegorza Kopki.

PIŚMIENNICTWO

- Auvinen, A. (3 sierpnia 2019). Pallid Harriers. Dostęp 8 listopada 2021 r, w WorldWideWeb ze strony Luomus Finish Museum of Natural History: <https://www.luomus.fi/en/pallid-harriers>
- BirdLife International (2021). Species factsheet: *Circus macrourus*. Dostęp 5 listopada 2021, w WorldWideWeb ze strony BirdLife International: <http://datazone.birdlife.org/species/factsheet/pallid-harrier-circus-macrourus/text>
- BirdLife International (2021). European Red List of Birds. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Corso, A. & Cardelli, C. (2004). The migration Pallid Harrier across the central Mediterranean. *British Birds*, 97, 238–246.
- Clanga.com (2021). Dostęp 6 grudnia 2021, w WorldWideWeb ze strony: <http://clanga.com/>.
- François Mougeot & Fernando Jubete Tazo (29 lipca 2019). Pallid Harrier breeds in Spain for the first time. Dostęp 8 listopada 2021, w WorldWideWeb ze strony BirdGuides: <https://www.birdguides.com/articles/pallid-harrier-breeds-in-spain-for-first-time>
- Groupe ornithologique et naturaliste du Nord – Pas-de-Calais – GON (6 sierpnia 2020). Reproduction d'un couple de Busard pâle *Circus macrourus* dans le Pas-de-Calais. Dostęp 8 listopada 2021 w WorldWideWeb ze strony Groupe ornithologique et naturaliste du Nord - Pas-de-Calais: <https://gon.fr/gon/reproduction-dun-couple-de-busard-pale-circus-macrourus-dans-le-pas-de-calais/>
- Jirak-Leszczyńska, A., Paciora, K., Leszczyński, M. & Kusal, B. (2016). Wybrane obserwacje przelotnych i zimujących ptaków szponiastych Accipitriformes i sokołowych Falconiformes w krajobrazie rolniczym otuliny Ojcowskiego Parku Narodowego, *Prądnik.Prace i Materiały Muzeum im. prof. Władysława Szafera*, 26, 153–162.

- Jirak-Leszczyńska, A., Świtawa, M. & Leszczyński, M. (2019). Nowe stanowisko żołą Merops apiaster w województwie małopolskim, *Prądnik.Prace i Materiały Muzeum im. prof. Władysława Szafera*, 29, 107–112.
- Jirak-Leszczyńska, A. (2020). Ponowne stwierdzenie nakwietnika trębacza *Oecanthus pelucens* (Scopoli, 1763) (Orthoptera: Gryllidae) na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej, *Prądnik.Prace i Materiały Muzeum im. prof. Władysława Szafera*, 30, 183–188.
- Komisja Faunistyczna, (2015). Rzadkie Ptaki obserwowane w Polsce w 2014 roku. *Ornis Polonica*, 56, 99–136.
- Montagu's Harrier Foundation (14 lipca 2017). Pallid Harrier breeds in Western Europe for the first time. Dostęp 8 listopada 2021 r, w WorldWideWeb ze strony BirdGuides: <https://www.birdguides.com/news/pallid-harrier-breeds-in-western-europe-for-the-first-time/>
- Ollé, À., Trabalon, F. & Bertran, M. (2015). A review of occurrences of the Pallid Harrier *Circus macrourus* in the Western Mediterranean: a new migrant and wintering species. *Revista Catalana d'Ornitologia*, 31, 7–14.
- Ornitho.pl (2021). Dostęp 7 grudnia 2021, w WorldWideWeb ze strony: <https://www.ornitho.pl/>.
- Stawarczyk, T., Cofta, T., Kajzer, Z., Lontkowski, J. & Sikora, A. (2017). *Rzadkie ptaki Polski*. Studio B&W Wojciech Janecki, Sosnowiec.
- Studecký, J. (13 lipca 2020). Moták stepní – *Circus macrourus*. Dostęp 8 listopada 2021, w WorldWideWeb ze strony Birds.cz pozorováníptáků: https://birds.cz/avif/obsdetail.php?obs_id=8950781.
- Terraube, J., Arroyo, B., Mougeot, F., Madders, M., Watson, J. & Bragin, E. (2009). Breeding biology of the Pallid harrier *Circus macrourus* in North-Central Kazakhstan: implications for the conservation of a Near-Threatened species. *Oryx*, 42, 1–9.
- Terraube, J. (2020). *Circus macrourus* Pallid Harrier W: V., Keller, S., Herrando, P., Voříšek, M., Franch, M., Kipson, P., Milanese, D., Martí, M., Anton, A., Klvaňová, M.V., Klvaňová, H.G., Bauer, Foppen, R.P.B (red.), *European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change* (s. 462–463). Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions.
- Terraube, J., Mougeot, F., Auvinen A., Arroyo B. (2021). Pallid harrier *Circus macrourus* W: M., Panuccio, U., Mellone, N., Agostini (red.), *Migration strategies of Birds of Prey in Western Palearctic* (r. 17). CRC Press.
- Tomiałojć, L., Stawarczyk, T. (2003). *Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany*. Wrocław: PTPP „pro Natura”.

SUMMARY

The paper presents observations of migrating Pallid Harrier *Circus macrourus* (Gmelin, 1770) in the agricultural landscape of the Sułoszowa Plateau (Małopolskie Voivodeship). Since 2014, ten observations of Pallid Harrier have been recorded, but two or three of these observations could be duplicates (the same individuals may have been recorded). Most observations were made in the peak of autumn migration in September (N=5), with only two recorded during spring migration, in April. The wide and open heterogenous agricultural landscape in this part of Małopolskie Voivodeship is unique and should be preserved for migrant birds.